ЛЬВІВСЬКІ СОНЕТИ

1

Не бійсь нічого, доки я з тобою,
Іди і правду людям говори!
Не жди ніколи слушної пори —
Твоя мовчанка може стать ганьбою!

Усе, що я тобі даю, бери
І певен будь — твій дух не вб'ють злобою,
Мене ніхто не пом'янув клятьбою,
Хоч я водила в тюрми й на костри.

Лиш забували боягузи кволі,
Що в сто раз гірший від вогню мій гнів,
Що мій прокліп — страшніший від неволі.

Я — мати всіх, що згибли за свободу,
Я маю тисячі живих синів,
Я єсть Любов до рідного народу.

1955

2

Коли помер кривавий Торквемада,
Пішли по всій Іспанії ченці,
Зодягнені в лахміття, як старці,
Підступні пастухи людського стада.

О, як боялися святі отці,
Чи не схитнеться їх могутня влада!
Душа єретика тій смерті рада —
Чи не майне де усміх на лиці?

Вони самі усім розповідали,
Що інквізитора уже нема.
А люди, слухаючи їх, ридали…

Не усміхались навіть крадькома;
Напевно, дуже добре пам'ятали,
Що здох тиран, але стоїть тюрма!

1955
3

БЮРОКРАТОВІ В АЛЬБОМ

Напам'ять, наче піп Святе Письмо,
І Леніна, і Маркса він цитує.
В промовах, мов актор, себе тренує
Перед холодним і німим трюмо.

Не оре, не кує і не будує,
Лише гукає: "В комунізм йдемо!"
Даремно в гості ми його ждемо,
Хоч з наших мозолів він гараздує.

Такий на секретарку не лиша
Своїх тихеньких телефонів — де там! —
В них деренчить уся його душа.

Не стійте в нього там, під кабінетом,
Бо кожен з вас, напевно, поспіша
Дзвонить зерном, залізом і сонетом!

1955
4

Тиран помер. Чертог його порожній;
Розсипалися вірні, як горох.
Народ живе. Єдиний справжній бог,
Всезнаючий, всетворячий, всеможний.

Але ж і в нього ти — не скоморох,
А дух неповторенний і неложний,
Що відкривати далечінь спроможний,
Горіти з ним в огні його тривог.

Не потребує він раба ні блазня,
Чия душа дрібна й богобоязна
Випрошує безсмертіє собі.

Він вибирає тих на невмирущість,
Хто віддає свою безмежну сущість,
Своє життя за нього в боротьбі.

1956-1988

5

Було давно це. Ката-короля
Хвалив, як міг, один поет придворний,
Хоч добре знав, що люд — голодний, чорний,
Що крові не приймає вже земля.

Аж раз вночі ударив дзвін соборний —
Народ повстав! Тоді, немов маля,
Злякався кари, вчувши крик здаля,
І втік із палацу брехун проворний…

Та королівські війська замогли
Повстанців неозброєних. В палати
На суд за боягузтво привели

Співця того. Заслуженої плати
Він дочекався за свої хвали:
Його звелів тиран четвертувати!

1956

6

Людське життя — не книги чорновик,
Не вирвеш слова звідтіля ніяк.
А він в душі носив смертельний ляк,
Немов трава, під кожним вітром ник.

Прислужувати, наче кельнер, звик.
За Польщі говорив, що він поляк,
За німців — німець, нині цей підляк
Волає що є сил: "Я — більшовик!"

Мерзенний раб! Не вірте ви йому,
Він рідну матір тричі вже продав,
Він жив, не відаючи про страму,

Безчестя сіяв, вигоди збирав,
Він, боячись потрапити в тюрму,
Людину сам в собі на смерть скарав.

1956

7

Якби я втратив очі, Україно,
То зміг би жить, не бачачи ланів,
Поліських плес, подільських ясенів,
Дніпра, що стелить хвилі, наче сіно.

У глибині моїх темнот і снів
Твоя лунала б мова солов'їно;
Той світ, що ти дала мені у віно,
Від сяйва слова знову б заяснів.

А глухоти не зможу перенести,
Бо не вкладе ніхто в печальні жести
Шум Черемоша, співи солов'я.

Дивитися на радощі обнови,
Та материнської не чути мови —
Ото була б загибель-смерть моя.

1956

8

О Львове, батьку мій правічний, знаю,
Як мучила тебе страшна жада
В бою, коли напасницька орда
Топтала й роздирала Русь безкраю.

Хоч марилась і снилася вода,
Ти не втікав до Вісли чи Дунаю,
Ти не кричав: "Рятуйте, помираю!"
Попалений, немов земля руда.

Там підживляли душу міста лози
Могутніх рік, там ніжились плоди…
А ти ковтав зі смутку власні сльози.

Та вчув Дніпро твій стогін — крик біди,
І в пригорщах крізь вогневійні грози
Приніс тобі цілющої води.

1956

9

Була цісáрська Австрія міцна,
Та пощадити нас була готова:
Ми мали жити, вмерти мала мова,
Нам душі мала видати казна.

Слова чужі, неначе сарана,
Сідали на сади і парки Львова.
Та зелень оживала знов чудова,
І не загинула Галичина.

Лиш на Личакові ще є гробниці,
Де Габсбургів зотліли слуги ниці,
І слово їх лежить, як пилюга,

На камені могильному твердому.
А біля нашого ясного дому
Лунає наша мова дорога.

1958

10

В Личаківській задумливій діброві
Нерівними рядами вздовж алей
Стоять, неначе шафи мармурові
З хрестами, — пишні спогади смертей.

Стоять гробниці на мужичій крові,
Що обернулась на плодючий глей.
Барони і магістри гонорові
Кістьми лежать в лахмітті із ліврей.

А де могили тих у місті Лева,
Що розтоптала їх стопа сталева,
Що піднімали в небо ці хрести?

Вони — в землі, в деревах понад нами,
А панське тління навіть бур'янами
Не в змозі крізь каміння прорости!

1958

11

Мені, малому, палиця ліскова
Служила за хорошого коня,
Але одного зимового дня
Її мій батько порубав на дрова.

Тепер не коле вже мене стерня,
Я — на хребті осідланого слова,
Дзвенить залізна рима, як підкова,
Прудкий скакун думки наздоганя.

Тобі ж видніше, дорогий читачу,
Чи я на поетичному коні,
Чи просто сам, як у дитинстві, скачу…

Поганих віршів не шкода мені —
Візьми ти їх, як іграшку дитячу,
У грубку кинь і грійся при вогні!

1957

12

Мій добрий друже, що з тобою?
Твоє волосся в сивині.

Чом ти не віддавав мені
Хоч половину свого болю?

Від мене ти в самотині
Ховався з темною журбою,
Мені ж рукою нескупою
Підносив радощі одні.

А я ділився тільки горем;
О, ти зі мною був бадьорим,
Як лікар у розмові з хворим.

Мене ти лікував як міг
І сріблом кучерів своїх
Оплачував цілющий сміх!

1957

13

Біда навчить, кому подати руку,
Від кого в дар прийняти чесний хліб.
Вона за правду ляже сміло в гріб,
З брехні зірвавши маску і перуку.

Ти ж не збагнув її важку науку
І, сонця не побачивши, осліп.
Тепер ти всім схиляєшся до стіп
І перед кожним стелишся в багнюку.

Навіщо ж та нікчемна похвальба,
Що ти із бідняків, а не з магнатів,
Що ти синок не пана, а раба?!

Так, ти вдягав сіряк подертий татів,
Але твій дух від нахилянь згорбатів,
І плазування — це твоя судьба.

1957
14

Як дерево, що не приносить плоду,
Лиш кидає на сад родючий тінь,
Возноситься над ним у височінь,
Бере собі його живлющу воду,

Так ти живеш. Не пропустити моду —
Це найважливіше з твоїх стремлінь.
І схована твоя духовна тлінь
За косметичну, бездоганну вроду.

З твого лиця я змив би вічний грим,
Красі віддав би сяяння принадне,
І стала б ти ясна, мов херувим.

Але боюсь: єство твоє нещадне,
Таке паразитичне й маскарадне,
Мені не одмінити вже нічим!

1957
15

Коли мені підхлібник тисне руку,
Тікаю геть від нього сам не свій,
Мов босою ногою на гадюку
Я наступив на стежці лісовій.

Боюся усмішки його без звуку,
Такої штучної, як у повій.
О, він мене втоптав би у багнюку,
Його слова — отруєний напій.

А він тихенько піде поміж люди
І просичить то тут, то там слівце,
Що з мене вже, мовляв, пуття не буде,

Що повен я погорди та облуди…
Я ж не Христос, що, знавши підлість Юди,
Дав цілувать йому своє лице.

1957
16

Хвала тобі, безсмертний міщанине,
Що не загинув ти в новій добі,
Що ти порозумнішав, що тобі
Вже остогидли лубочні картини!

Не сім слонів, не пухові перини —
Кар'єра — головне в твоїй судьбі.
Ти сміло вгору йдеш там, де слабі
Зриваються з хитливої драбини.

Словами вибухаєш! Говори!
Твої слова — то квіти паперові,
Але вражають, бо летять згори.

Не думай, затинаючись на слові,
Що в слово справжнє треба влити крові —
Це не для тебе, це — для дітвори.

1957

17

Карпати потонули в тишині,
Стоять смереки у сонливій зморі,
І жевріють в небесній вишині,
Як вуглики у згаслій ватрі, зорі.

Мені здається, що стою на дні
У велетенськім, глибочезнім морі,
Вгорі світила бачу маревні
Крізь води тихі, сині і прозорі.

Піщинкою дрібною на землі
Себе я почуваю в ці хвилини…
Та на світанку море ночі схлине,

І перед сонцем, в ранішній імлі,
На цім шпилі вершини знову стану
Володарем земного океану.

1957

18

Стіною чорною іде гроза,
Як постріли гарматні, грім гримить.
У зворах вітер виє-скавулить,
Смереки гнуться, як тонка лоза.

Хтось небеса ножами проріза —
Стуляються на небі рани вмить.
Я чую: в мене на щоці тремтить
Краплина дощова, немов сльоза.

— Тікай! — кричать з колиби вівчарі,
А я стояти буду надворі,
Обидва з громом небо сколихнем.

Вдихну я в груди пломінь блискавиць, —
Щоб перед ворогом не впасти ниць,
Щоб дихати в його лице вогнем!

1957
19

Як налетять рої дошкульних мух,
Тікають геть корови з полонини,
Ховаються в густих кущах ліщини,
Та в лісі не загубить їх пастух:

Він слухає з убогої хижчини,
Як ті дзвінки видзвонюють навкруг,
Що розголошують найменший рух
Його несупокійної маржини.

Людей пильнує правда, а брехня
В темник жене, у нетрі непролазні,
Де човгаються в тьмі отруйні плазні.

Назад! Назад! До сонця — навмання!
Дай знати духу рятівного діла,
Що твоя совість ще не заніміла!

1957
20

Ти сам для себе слідчий, і суддя,
І прокурор, що кари вимагає,

І хитрий адвокат, що захищає
Промовами про злигодні життя...

Пощади ненастанно він благає
Від імені людського співчуття,
За злочин обіцяє каяття —
І знову суд усе тобі прощає.

Ненавидиш те прощення своє,
Але з душі прогнати адвоката
Відваги й сили в тебе не стає.

І серце він обсотує твоє,
Неначе та гадюка сороката,
І кров за послугу із тебе п'є!

1957
21

Безжурні, до нестями балакучі,
У затишку чекаєте собі,
Що ось ростимуть груші на вербі
І молоком проллються білі тучі!

Але не ви, бездумні і слабі,
Підкорите енергії могучі.
Крилата мисль і мозолі пекучі
Єднатись будуть і в новій добі.

Я вірю, що будущина щаслива
Одмінить лож, та не одмінить жнива,
І литиметься завжди піт з чола,

Не стануть святами ніколи будні,
Хоч як би там не мудрували трутні,
Трудитись має кожен, як бджола!

1957
22

Багато їх було, і всі — богове:
Дажбог, Стрибог, Перун і Симаргла.
Та їхня сила, слава і хвала
Розвіялись, як пригорща полови.

Дніпровська хвиля в море понесла
Поганське ідолля страшноголове.
Його змінив розп'ятий син Єгови —
Філософ із юдейського села.

Та в світі не змінилося нічого:
Купались далі в золоті князі,
А закупи і смерди, як до того,

В землі греблись, мов кури у грязі...
О невсипуща муко і тривого,
Народжена для мене на Русі!

1956
23

ЗАМОК НАД ХУСТОМ

Той замок — подвиг давньої людини:
Там кості будівник поклав свої,
Який на гору, наче кінь в шлеї,
Каміння тяг з тисянської долини.

На тім камінні — сірі лишаї,
Уламки стін у заростях ожини.
В колишніх залах княжої дружини —
Нора лисича, кублище змії.

А я в серпневі дні передосінні
Ходив по занехаяній руїні
І думав про хатини вівчарів.

Не замки, а вони на світі вічні,
Їх символ — труд, а не мечі двосічні,
І завжди в них вогонь життя горів.

1958
24

Поезія — це мова молодих.
О незвичайна, чародійна мово,
Хоч пронеслася молодість громово,
В моєму серці голос твій не стих.

Лицем я чую твій палючий дих,
Ховаюся в твоє гаряче слово,
Хай там зима мурує мармурово
Студений мур на белебнях рудих.

Хоч є такі, що з першого морозу,
Як забринить на скронях сивина,
Готові швидко перейти на прозу…

Я ж буду пити келихи вина —
Твої цілунки під кущами бозу,
Де сніг цвіте і спить озимина.

1958

25

І я в Ірпінь приїхав, де поети
Живуть і вірші ненастанно тчуть,
Серця співають, і слова течуть,
І дзвонять рим сріберних переплети.

Заїхав я за снігові замети
І за ліси, що нишком весну ждуть.
Ну, серце, говори! Яви могуть,
Відкрий свої думки й свої секрети!

А серце так відповіло мені:
— Нема перед тобою в мене тайни,
Лічу тобі ретельно ночі й дні;

Це все — відоме, людське і звичайне,
А те, що є в мені пісеннодайне,
Ти не знайдеш і в славнім Ірпіні.

1958

26

У книги люди, наче бджоли в соти,
Знесли сяйливий, чародійний мед.
Сліпцеві очі ним потри — і вмент
Побачить сонце й голубі висоти.

Оспалий дух відчує думки злет,
Збагне людські страждання і турботи,
І здатний буде кривду побороти,
І вийти із невидимих тенет.

Благословенна та ясна година,
Коли дитя читає "Кобзаря",
І юний зір прозориться, як днина.

Так зі сльози, що світить, як зоря,
Злітає дух над бескиди й моря,
Так з книжки починається людина.

1958
27

Душа — немов коробка сірників.
Ти бавився вогнем, немов дитя,
Та спалені даремно почуття
Жалів, не викидав до смітників.

Обвуглені, нездалі до вжиття,
В собі ховав недогарки чуттів.
Тепер ти пломінь віднайти схотів,
Та вже — не задля гри, а для життя.

Коробка торохтить, немов жива,
Та в ній нема вогненного єства,
Там кожен сірничок — духовний мрець.

Тулися до людей, щоб жити ще,
Та знай, що полум'я чужих сердець
Не гріє, а безжалісно пече!

1958
28

Чи ще далеко нам до роздорожжя,
Де з добротою розійдеться лють,

А з чесністю — підлота зловорожа,
А з правдою — брехня, що в парі йдуть?

Чи без колючок буде гарна рожа?
Чи не загубить людство власну суть,
Як радість пануватиме погожа
Одним-одна, а смуток проженуть?

Я знаю, друже, що на тім розпутті,
Де пари почуттів, що здавна скуті,
Повинні роз'єднатися колись,

Ненависть не розлучиться з любов'ю,
І не водою буде кров, а кров'ю,
І людство не загине, не журись!

1958
29

Що кличе до життя нас на землі?
Говорить розум: "Боротьба і праця".
Та серце зразу прагне сперечаться:
"А де любов? Лиш кров та мозолі..."

Та каже ум — прославлений дорадця:
"Безжурні не полюблять мотилі".
А серце мовить про свої жалі:
"Пропав, хто міг любові відцуратьcя!"

Обоє мають рацію вони.
Життя мінливе, вічне і єдине —
Зима — це білі пелюшки весни,

Вогонь виходить з темної льодини,
Грім дозріває в ложі тишини,
В печаль веде кохання лебедине.

1958

ДРУЖИНІ

Минулося кохання вечорове,
Невинні поцілунки відцвіли.
Ти досі без моєї похвали
Обходилась, ясна моя любове.

Творив я іншим гімни і хули,
Для інших мав римовані промови, —
Для тебе мав я слово лиш прозове,
Та вільно в ньому почуття жили.

І цей сонет не зможе закувати
В свої кайдани золотої ватри,
Що в темнім серці запалила ти.

Це ж тільки знак унимливої шани
За пісню Соломії й Роксолани,
За усміх, що сіяв у дні сльоти.

1968

Заходить сонце в золотих лісах,
На стовбурах палахкотить живиця,
Краєчок хмари, наче блискавиця,
Горить у надвечірніх небесах.

Ти на цей світ не можеш надивиться,
Та ніч з нори вилазить, як ховрах.
Невже вона твій зір оберне в прах,
Невже погасне дня твого дивниця?!

Ні! Все на світі буде берегти
Сліди твого палаючого зору,
Якщо він митий слізьми доброти!

Але як ти підносив очі вгору,
Щоб лиш добути блискавку сувору
І залишати згарища... — тремти!

1968
32

Тече Дунай в піснях мого народу,
Я з них прийшов на світ і з них я зріс.
Я в снах не раз ходив крізь темний ліс
На берег золотий шукати броду.

Та ось побачив я дунайську воду,
Поцілував, як очі, повні сліз.
Дунай — свободи голубий проріз
Між скель, що чинять річці загороду.

Де плакали з мого села рекрути,
В тужбі тепер мої брати живуть,
І пісні про Дунай вже їм не вчути.

А їхні сльози в рідний край течуть,
Ріка крізь гори мусить повернути,
Щоб на Вкраїні закінчити путь!

1958-1998

33

Поезіє, призначено тобі
Вливати сили у серця слабі,
Порадницею бути у журбі
І кулею в кривавій боротьбі.

І правду кидати в народний здвиг,
Провісницею бути днів нових,
Натхненням — у змаганнях трудових,
Любов'ю і ненавистю живих

І мертвих славою. А ти
Лежиш по кутиках крамниць.
Хотів до тебе підійти,

Перед тобою впасти ниць,
Та придивився ближче я —
Аж то не ти, лиш тінь твоя!

1957

34

Шановний критику, немов старі монети,
Вже вийшли з обігу карбовані сонети,
Та все ж не гарячись і не свари мене ти
За те, що зв'язую думки в сонетні сплети.

Бо форми вистиглі, в законах слова стислі, —
Не скови-ланцюги, а тільки одіж мислі.
Ті спутують її, котрі в м'якому кріслі
Забули, як болять від праці пучки тріслі.

Не спотикаються у писаній промові
І все відкинути і знищити готові,
Що не змістилося у хайживістські ямби.

Ти роги їм збивай дрючком — хай ходять шуті!
Або хоч не співай ніколи дифірамби
Отим, що тупістю і дурістю надуті!

1957

35

"Що мова? Одежина, й годі!
Ми ж цінимо людей за ум,
За діло, не за той костюм,
Що лиш недавно став у моді.

А ти знімаєш всюди шум,
Що рідне слово мре в народі!
І завжди ти на перешкоді
Нових діянь — немов на глум!"

"Ну, що ж... ясна проблема мовна,
А я й не думав, ти диви!
Тепер картина в мене повна:

Чужого не навчились ви,
Своє забули... Одяг клоуна
На вас від ніг до голови!"

1955

36

Він богом був. Мав сталь в собі.
Залізною рукою вміло

Ділив кайдани, тюрми, трійло,
Віддавши владу шантрапі.

Невже ми всі були сліпі,
І серце аж тепер прозріло,
А досі билося і зріло,
Немов курчатко в шкарлупі?

Та ні, ми всі були видющі,
Але ховались в шкаралущі
І повзали, як слимаки…

А виправдання будуть мати
Лиш ті, що йшли у каземати,
На смерть, в Сибір, на Соловки.

1957-1969
37

Як був я молодим — душа мала і вбога —
Молитися ходив на львівські цвинтарі,
На січових стрільців хрести сумні й старі
Клав квіти і втікав од себе сам щомога.

За мною стежив шпик, як звірина двонога;
А дома я писав о зляканій порі,
Як піднімаються з нужди пролетарі
Побудувати світ без правди і без Бога.

Дорогу я шукав, але не знав мети,
Мій дух порубаний палахкотів, як дрова,
А правду на Сибір вивозили кати…

Прийшов я до Дніпра з уярмленого Львова,
А там — на дні вогонь, горіла даль тернова,
Летіли в небесах січовиків хрести.

2004

38

В консерваторії співала Соломія,
А я студентом був, послухати зайшов.
І голос генія збентежив мою кров,
По жилах пролетів, немов тужби завія.

Я ще не знав тоді, що вся моя любов,
І вся моя душа й мого життя надія
Навік поміститься в маленькім слові Мія,
І буде в ньому ще й моєї смерті схов.

Усе моє життя — до Києва зі Львова,
А з Києва — назад, в оселю юних мрій,
Де прийняла мій дух дитина світанкова.

О серце болісне, не плач, закаменій,
Або збагни, що це — твоя безсмертна мова
У невмирущості двох рідних Соломій.

2004

39

Академічна, 10! Там колись
Збирались друзі на таємну раду,
Там я сонет писав про Торквемаду,
А хтось казав: "Що робиш?! Бережись!"

Я кидався до диспуту, як рись,
Не знав, що КДБ пильнує ззаду,
Записує агент мою тираду
І виповзає з дому, наче слизь.

Моє життя — то не порожні соти,
Там є гіркий полин розчарувань,
Низини темні й світляні висоти.

Та образ мій правдивий — як не глянь —
Намалювала та зрадлива дрань,
Ті львівські запопадливі сексоти.

2004
40

Згасають в пам'яті адреси й голоси
Московські й віденські, чужа зникає мова,
Та кожна вулиця і кожний камінь Львова
Притомні в спогаді на всі мої часи.

Там, на Личакові, де Божі терези
Хитаються, мене спостигла vita nova,
Торкнулася чола тяжка рука Франкова,
І вийшов я на світ, як промінь із сльози.

Народе мій сумний, я — плід твойого чрева.
Я прапор твій підняв над київські врата,
Та ще морозить нас похмура тінь царева.

Кажу тобі: не мий слізьми свої уста,
Не плач, бо доки є на світі місто Лева,
Не пропаде твоя свобода і мета!

2003

УЧИТЕЛЬ

1

Свій біль переливаючи в сонети,
Дивився він з вікна тюрми на Львів.
Де ж ти, свободо без фальшивих слів,
Де ж ви, пісні без мук, без падань злети

Розрадити його камрат хотів:
"На волю, Йване, скоро ви підете,
Забудьте камер сморідні клозети,
Спочиньте! Не для вас цей темний хлів!

Спочить?! О ні! Лежати, мов колода,
Вже краще тут, де мертвіє душа,
Бо там болить, де сум, нужда, знегода

Убогу людність ріжуть без ножа.
Хай буде проклята навік свобода —
Прислужниця багнета і гроша!

2

Учителю, стою перед тобою,
Малий, вчарований до німоти.
Ти нас бентежив, кликав до мети,
Будив могутнім словом, як трубою.

Палюща мрія, що залишив ти,
Навіки стала нашою судьбою.
Але нема кінця стражданню й болю,
Хоч розвалилось царство темноти.

Скажи мені, чи правда запанує,
Чи все те — тільки мрія голуба,
Чи сонце справедливості існує?

Чи каменярська праця й боротьба,
Кривавлячись, провадилася всує?
Чи за граніт міцніший дух раба?

3

Не сумнівайся, ідучи з народом, —
Твою дорогу кров'ю полили
Борці! Вони не вирвалися з мли,
Та шлях позначили перед походом.

Як та вода, що всякла в твердь скали,
Граніт розколе, ставши взимку льодом,
Так сумніви тебе зруйнують згодом,
Якщо вони у душу заповзли.

Та, як не можеш мислі невеселі
Від себе гнать, подібним будь до скелі,
Що падає в безодню з висоти

І, темну хлань заповнивши собою,
Рівняє путь для тих, що йдуть до бою
І кличуть до великої мети.

4

Мовчи на тій дорозі, над якою
Нависла звітрена крихка скала,
Бо можеш, ніби ломом — тахлю скла,
Розбити скелю римою дзвінкою!

Та як з тобою в гори лжа пішла,
Тобі вуста затиснувши рукою, —
Кричи! Обвал камінною рікою
Все перемеле і зітре дотла!

Загинеш ти, але й брехня загине,
Що вибрала тебе в провідники
Через гірські провалля й верховини.

А крик твій не затихне. Навпаки —
Луною він злетить поміж зірки,
Промінням на дорогу людства злине.

1956-2000

У ВІДНІ

1

Тут жив Франко. Мені не віднайти
Слід генія на камені міському!
Чи не в он тій кав'ярні чарку рому
Він випив у годину гіркоти?

А може, в заковулочку вузькому,
Куди нелегко сонцеві дійти,
На виразки й печалі бідноти
Він поглядав з обшарпаного дому?

Він тут проходив. Цісар на коні
Переїжджав. Стрічались їх зіниці.
Живі дивились. Меркли кам'яні.

В поклонах горбилися люди ниці,
Оті робочі, темні, рабськолиці,
Покликані поетом до борні.

2

Тече молитва тихо, як ручай,
В церковці преподобної Варвари.
Він тут бував, коли студентські пари
Вінчалися, як то велить звичай.

Чи він молився? Цього не питай.
Не підглядай за генієм крізь шпари.
Думки горіли, як повстань пожари,
В руках Мойсея пінився нагай…

Червоними пісками йшли євреї
До батьківщини вільної своєї,
Вмирали у пустині без води…

І вчув Франко, як тріскає опока,
Як ллється джерело до ніг пророка,
Як церква каже: "Не спиняйсь, веди!"

3

У Відні грала буря. Прохолодні
Краплини розбивалися, як скло.
Пітьмаво поміж мурами було,
Громи гуділи в небі, як у бодні.

А він стояв, немов на дні безодні,
І вгору піднімав трудне чоло,

Так наче злому духові назло
Читав у блискавках Слова Господні.

Здавалося, він плаче. То вода
Вмивала щоки. Голова руда
Горіла, ще не ткнута сивиною.

Всі бігли: хто в кав'ярню, хто в музей,
Але ніхто не знав, що ось Мойсей
Стоїть між Господом і сатаною.

2000

РОЗВИДНЯЮЩИЙСЯ ДЕНЬ

1

Іде війна. Десь глухо б'ють гармати.
Порожнє місто. Вікна-сліпарі.
Та видно сад о весняній порі
І хмар важких заплiснявілі шмати.

Вночі в короткий сон приходить мати,
А в день студентики-секретарі
Щось там плетуть про задуми старі,
Ждуть: може, буде вірші диктувати.

А він мовчить. Далеких канонад
Його тривожать вуркотливі громи,
Як гук травневий сорок літ назад.

Він дивиться крізь цвіту паполоми
Туди, де в неба золоті проломи
Стікає кров із галицьких левад.

2

Трухліє в серці чорна грань отрути,
Розпався посивілий жар думок.
Нема вже сили оком зворухнути;
Як пилюга, на все лягає змрок.

Вмирає він, скалічений пророк;
Студених рук закостенілі скрути
На грудях здиханих… Та ось дзвінок!
В кімнату — гості, молоді рекрути.

І не трутизна смерті, не печаль
В зіницях юних, а порив до бою,
В руках блискочуть кріси, грає сталь.

— Благословіть, поете, нашу зброю!
— Ця зброя, діти, кована ганьбою,
Вона для вас — могила і шпиталь!

3

І він злякався власних слів. Це сором!
Хто кликав ненастанно до борні,
Хто бачив з далини в будучині
Кров революції пророчим зором?

Невже він занепав так серцем хворим?
Невже він зрадив сам себе? Та ні!
Боїться братовбивчої різні
Душа, уже під смертним омофором.

Тут гори повстають, а там — степи —
Вмирати за Вкраїну. "Милий Боже,
Йде брат на брата! Шлях їм заступи!"

Що він в шаленстві цьому допоможе?
І падає поет на смертцеложе,
Мов на старих болінь своїх шипи.

4

Було не раз, він віддавався дневі,
Не думаючи про далінь століть.
Тепер Пора вже перед ним стоїть,
Йдуть юнаки на смерть в гарматнім реві.

"Шпиталь", "могила" — о які дешеві
Слова і примовляння в грізну мить!
"Це ж ти казав, що не пора служить,
Ні, не пора — ляхові й москалеві".

Так, треба йти зі зброєю в руках,
Рабів оружжя завжди правду каже.
"О діти! Викиньте із серця страх!

І смертю вашою (бо не один поляже!)
Онуків Україна зобов'яже
Їй до держави торувати шлях".

5

На віях забіліла, наче сіль,
Сльоза тяжка. Він плаче. Та не годні
Цей плач збагнути небеса холодні,
Що закладають в нього смертний біль.

Ось-ось до Ханаану Ізраїль
Вступити має, та напередодні
Помре Мойсей. Він поглядом безодні
Вдивляється в свою незриму ціль.

Великий Боже, я не розумію,
Чом забираєш ти провідника
В людей, що мають в ньому всю надію?

Чи правда, що коли мета близька,
Ти гасиш нам навмисне маяка,
Щоб розбивались ми об власну мрію?

6

О, скільки крові пролили ви даром,
Пахолки віденського коршака,
І ви, що йшли з-під царського штика,
Брати, чужим затроєні пожаром!

Вклонялися жупанам, шароварам,
Вкраїну будували з гопака,
Не знаючи, та маючи Франка,
Будівника із геніальним даром.

Він помирає. "Господи, прости", —
Возрадується не один святоха,
Сплакнуть у фраках траурних кроти.

Що ж, вам усім не видно з темноти,
Що не відходить з ним його епоха, —
Вона лише збирається прийти.

7

Не раз мені здається, що то я
Стою біля Франкової постелі,
З чужою зброєю, в чужій шинелі.
А в серці — туск і смерті печія.

І, натягнувши рам'я на рам'я,
Лежить він у мовчанні, як у скелі;
Прощаються з ним діти невеселі,
І тихо плаче там душа моя.

За що ми так покарані, Мойсею?
Ти вмер, але Єгошуї нема,
Нема того, хто б ніс твою ідею.

Невже в будущину йдемо сліпма
І, як воли, навиклі до ярма,
Ревем лише за сіном та пашнею?

8

Та ні, він був, і є, і завжди буде,
Цей велетень, цей титанічний дух;
Його вогонь не вигас, не заглух, —
Він вкладений навіки в наші груди.

Нема на нього кулі, ні простуди,
Бо він як сонце шириться навкруг;
Ми з поглядом його йдемо на пруг,
Шукаєм правди людства без облуди.

Помре сьогодні він, цей чоловік,
Забутий і зневажений у смерті,
В лікарню кинутий серед калік.

Але сяйнуть, як небеса роздерті,
Вкраїни стяги, й вийде з круговерті
Його державний, безконечний вік.

9

Несуть його. Солодкий і прозорий
Туман весни в цвітінні молодім.
Та Львів сумний, як вигорілий дім,
Десь там і я, на темний смуток хворий.

Чи можна в трумні поховати грім,
Гучний вогонь з небесних територій,
На правду встановити мораторій,
Лож воскресити в камені старім ?!

Ніхто не знає, як воно стається,
Що згашена і витоптана грань
Новим високим полум'ям береться, —

Знов правда вибухає, де не глянь,
І дух встає із праведного серця,
З болінь життя і страдницьких писань.

10

Ще ненароджений, я був при тому
Світінні правди, мудрості й жалю,
Що в іскри обертає тлін і тлю,
Дає величчя духові малому.

Спадали з неба голубого строму
Зірниці, наче зерна кукілю.

І те чоло, що схоже на ріллю,
Світилося з труни крізь смерті втому.

Я народився, щоб іти за ним,
Та не в знаменні темної скорботи,
А в прапорі з розкриллям молодим.

Вже неживущий, буду смерть бороти,
І всі мої сонця й думок висоти
Ввійдуть в життя франківського нестрим.

11

Злітає цвіту білий пластовень,
Йдуть за труною чорні жалібниці…
Літа мої вже там — високі й ниці —
Виходять із твоїх благословень…

Йдуть за риданнями — ряди пісень,
Робітники ступають журнолиці.
Йде, наче в'язень, пущений з темниці,
Могутній, розвидняющийся день.

Потрібно нам народжуватись тричі,
Щоб прочитати всі твої томи,
Всі твої дні, безсмертні й таємничі!

Візьми ж ти нас в життя своє, візьми,
Всели в нас дух і дай нам ясні кличі,
Як блискавиці, вирвані з пітьми!

1985